

A) DINÁMICAS DEMOGRÁFICAS ACTUAIS:
DESEQUILIBRIOS TERRITORIAIS NO MOVEMENTO
NATURAL DA POBOACIÓN.

B) MOVEMENTOS MIGRATORIOS (1990 Á
ACTUALIDADE)

A) DINÁMICAS DEMOGRÁFICAS ACTUAIS: DESEQUILIBRIOS
TERRITORIAIS NO MOVEMENTO NATURAL DA POBOACIÓN.

A poboación é o conxunto de seres humanos que vive nun territorio determinado. Para estudar unha poboación trabállase basicamente **tres variables**: a **dinámica** que seguiu a poboación, preferentemente a natalidade, a mortalidade e a fecundidade; a **estrutura** da poboación por idades e sexos, e a **distribución** da poboación no territorio, utilizando para iso o concepto de densidade de poboación.

A dinámica que decide o movemento natural da poboación é moi sinxela: se os nacementos son máis numerosos que as defuncións, a poboación ten un crecemento natural ou vexetativo positivo. Pola contra, se a mortalidade é máis elevada que a natalidade, a poboación tende a diminuír.

**NATALIDADE, MORTALIDADE E FECUNDACIÓN NO RÉXIME
DEMOGRÁFICO ACTUAL**

NATALIDADE

Desde comezos do século XX, a natalidade en España amosou unha tendencia descendente, que se intensificou a finais da década de 1970. Esta propensión á baixa situou a España, ao redor de 1990, nun dos índices de fecundidade máis baixos de Europa. O descenso da natalidade fixo que o número de nados se achegase ao número de falecidos, o que se traduciu nun escaso crecemento natural da poboación. **A baixa natalidade houbo que lle sumar unha esperanza de vida cada vez máis prolongada**, de xeito que se incrementou a porcentaxe de persoas con idades superiores aos 65 anos. **Como consecuencia disto, a poboación española entrou nunha fase de avellentamento progresivo.**

A partir do **cambio de século**, as estatísticas amosan un **repunte da natalidade**, de maneira que no ano 2007 se situaba nun 11%, a cifra máis alta rexistrada desde 1979. Este cambio de tendencia foi **debido á chegada á idade fértil das mulleres nadas nos anos de forte crecemento demográfico, así como á chegada masiva de inmigrantes estranxeiros novos**, atraídos polo crecemento da economía española.

Os **estudos publicados en 2009** auguran que este crecemento da poboación se irá reducindo en moi poucos anos, debido á crise económica que diminuír o número de inmigrantes, ao que hai que sumar a entrada de xeracións con menor número de mulleres nas idades máis fecundas.

As previsións do Instituto Nacional de Estatística indican que a poboación española podería chegar a un crecemento vexetativo por debaixo do 1% en 2017, e coa probabilidade de seguir diminuíndo, polo que a diferenza entre o número de nacementos e o de defuncións tenderá a se igualar.

MORTALIDADE

Ao longo do século XX, a mortalidade en España caeu debido ao importante descenso da mortalidade infantil e ao aumento da esperanza de vida. En 1900, a taxa de mortalidade era do 28,3‰, mentres que na década de 1980 chegou a ser do 7,4‰. No entanto, **a partir de 1985 rexistrouse un lixeiro aumento, debido ao progresivo avellentamento da poboación.**

En 2007, a taxa de mortalidade era do 8,6‰. A primeira **causa de falecemento** foron as **enfermidades cardiovasculares**, cunha maior incidencia na poboación masculina, a partir dos 45 anos. **Entre os 15 e os 44 anos**, o maior número de defuncións ocasiónanos os **accidentes de tráfico** e a SIDA. A poboación masculina é tamén a máis afectada. A incidencia destas causas de falecemento segue unha tendencia decrecente.

A taxa de mortalidade infantil en España é moi baixa: 3,5 por cada mil nados vivos en 2007, de maneira que se sitúa ao nivel dos países máis avanzados do mundo.

NUPCIALIDADE E FECUNDIDADE

Ata hai pouco, o número de matrimonios por cada 1000 habitantes era un dato significativo porque gardaba relación directa coa natalidade, pero actualmente resulta un dato pouco fiable, dado o aumento de parellas de feito e de familias monoparentais.

A taxa media de fillos por muller, que no ano 2007 foi de 1,4, **prevese que se sitúe no 1,5, pero aínda que as mulleres teñan máis fillos, a poboación non medrará porque haberá menos mulleres en idade de procrear.**

O que non semella que vaia cambiar é a idade media de maternidade, estabilizada, en 2007, ao redor dos 31 anos. Este atraso na maternidade, que antes se situaba nos 25 anos de media, débese, entre outras causas, á dificultade que representa ter fillos sen contar antes cunha situación laboral sólida.

Para que unha poboación se manteña estable, é necesario que unha xeración sexa relevada pola seguinte. Esta substitución acádase cunha media de 2,1 fillos por muller. Nos últimos anos, a inmigración modificou a tendencia á baixa da natalidade, pero isto non garante a substitución xeracional.

DESEQUILIBRIOS TERRITORIAIS NO MOVEMENTO NATURAL DA POBOACIÓN

Actualmente, **todas as comunidades autónomas posúen baixas taxas de natalidade, de mortalidade e de crecemento natural. Non obstante, existen certos contrastes debidos á diferente estrutura por idades, é dicir, ao grao de xuventude ou**

envellecemento da poboación. **Esta estrutura depende á súa vez de causas herdadas e actuais:**

– As **causas herdadas** son o distinto comportamento tradicional da natalidade e as diferenzas de desenvolvemento económico, **causantes das migracións**. Estas aféctanlle principalmente á poboación nova e **provocan o envellecemento das rexións emigratorias** (onde descende a natalidade e aumenta a mortalidade) e o **rexuvenecemento das inmigratorias**.

En España, as migracións tiveron lugar entre 1950 e 1975, desde as rexións agrarias do interior ás urbano-industriais da periferia de Madrid. **A crise de 1975 detivo estas migracións e afundiou a natalidade nas rexións máis afectadas.**

– As **causas actuais** son os **novos factores de desenvolvemento económico** a partir da crise e a **inmigración estranxeira**, que desde 1995 achega poboación nova e **elevación da natalidade**.

a) As **comunidades autónomas con maior dinamismo demográfico** contan, respecto á media española, con **taxas de natalidade máis elevadas, taxas de mortalidade máis baixas e crecemento natural máis alto**.

En xeral, **presentan unha estrutura demográfica relativamente máis nova**, causada por un comportamento tradicional máis natalista (**Andalucía**, Murcia e as cidades de Ceuta e Melilla), por ser foco de inmigración interna en épocas pasadas (Madrid, **Cataluña**, **Comunidade Valenciana**, **Baleares**) ou por recibir unha forte inmigración estranxeira desde a década de 1990 (todas elas). As excepcións neste grupo son **Canarias**, onde a favorable estrutura por idades compensa a baixa natalidade, e **Navarra**, onde a desfavorable estrutura por idades se compensa cunha natalidade relativamente máis alta.

b) As **comunidades autónomas en declive demográfico** teñen, respecto á media española, **taxas de natalidade máis baixas, taxas de mortalidade máis altas e crecemento natural máis baixo, negativo en moitos casos**.

Presentan unha estrutura demográfica fortemente envellecida, por sufrir unha intensa emigración en épocas pasadas (**Galicia** e as comunidades do interior peninsular); pola prolongada incidencia da crise industrial de 1975 (rexións de antiga tradición industrial da **cornixa cantábrica**), e por contar na actualidade con menor inmigración estranxeira.

B) MOVEMENTOS MIGRATORIOS (1990 Á ACTUALIDADE)

A dinámica da poboación non depende só da relación entre nacementos e defuncións (crecemento natural), senón tamén da **mobilidade da poboación ou saldo migratorio**: se a inmigración é maior que a emigración, o saldo é positivo e a poboación aumenta; se a emigración é maior que a inmigración, o saldo é negativo e a poboación diminúe. Os movementos migratorios prodúcense por causas distintas e coñeceron diferentes fases, tipos e épocas.

A partir dos últimos decenios do século XX iniciouse unha nova etapa nas migracións. O desenvolvemento económico transformou España dun país tradicionalmente emigrante a un país receptor de inmigración.

De país de emigración a país de inmigración: os novos fluxos migratorios

Tras a entrada de España na Unión e a superación da crise económica da primeira metade dos anos oitenta do século XX, o país comezou a converterse en destino dos fluxos migratorios internacionais. En 1985, España só contaba cuns 250.000 residentes estranxeiros, o que supoñía un 0,6% da poboación total. Na actualidade, esta cifra supera xa os 5,2 millóns, representando o 11,3% da súa poboación.

A conxunción dun descenso da emigración e un aumento sen precedentes da inmigración exterior propiciou que o saldo migratorio en España sexa claramente positivo desde os anos oitenta do século pasado.

No **estudio da inmigración estranxeira a España podemos distinguir dúas fases** en que non só se produciu un cambio substancial no número de estranxeiros presentes no país, senón tamén na súa composición.

- **Durante a primeira fase (nos anos oitenta do século pasado), a maior parte dos estranxeiros residentes en España procedían de occidente, o centro e o norte de Europa.** Este continxente respondía basicamente a dúas motivacións:
  - Numerosos xubilados europeos elixiron España para retirárense e poder gozar do seu clima e estilo de vida. Estes cidadáns concentráronse na costa mediterránea da Península e nos arquipélagos de Baleares e Canarias, onde seguen representando unha porcentaxe elevada das súas poboacións.
  - Outro grupo importante foi o dos traballadores das multinacionais europeas que se foron asentando especialmente en Madrid e Barcelona.
  - Ademais, existía unha colonia crecente de marroquís que comezaron a acudir a España durante esa época na busca de traballo.

- **Nunha segunda fase, durante a década de 1990 e os primeiros anos do noso século, chegaron ao noso país numerosos cidadáns de Europa do Leste, así como latinoamericanos e asiáticos,** á vez que continuaba o fluxo de **norteafricanos.**

Aínda que os inmigrantes proveñen de moi distintos países, certas nacionalidades están máis representadas en función da proximidade xeográfica e dos lazos históricos e culturais. Así, a maior parte dos inmigrantes procede agora de América Latina, norte de África e Europa. Entre os primeiros destacan os ecuatorianos, colombianos, bolivianos e peruanos; entre os segundos predominan os marroquís; e entre os terceiros, os máis numerosos son agora os romaneses, seguidos de británicos, búlgaros, alemáns e italianos. Tamén existe un importante colectivo de chineses.

Distribución espacial e actividade de poboación inmigrante

Os estranxeiros concéntranse nas áreas máis dinámicas do territorio español, é dicir, onde hai máis oportunidades de emprego. Destacan especialmente Madrid, xunto co litoral mediterráneo e as illas. Non obstante, os inmigrantes chegaron a practicamente todos os recantos do territorio, se ben a maior parte se concentra nas grandes cidades.

Tamén existe un importante número de estranxeiros, sobre todo **africanos**, en áreas rurais con **agricultura intensiva.** Polo tanto, a súa localización espacial está moi relacionada co tipo de traballo que desempeñan.

En xeral, os inmigrantes ocupan postos de traballo que non eran cubertos pola poboación española, polo que non hai propiamente unha situación de competencia coa poboación autóctona.

O tipo de traballo está relacionado en gran medida coa nacionalidade: os cidadáns do centro e o oeste de Europa ocupan empregos ben remunerados e localízanse sobre todo en Madrid e Barcelona, aínda que tamén en actividades de servizos en áreas turísticas; os hispanoamericanos, ao compartiren un mesmo idioma cos españois, realizan actividades fronte ao público; traballan preferentemente no sector servizos. Os marroquí e subsaharianos están especialmente representados na construción e a agricultura; os europeos do leste están representados en moi variadas actividades; e os chineses dedícanse preferentemente ao comercio.

Efectos da inmigración

Os inmigrantes co seu traballo contribuíron de forma decisiva ao crecemento económico de España nos últimos tempos. Ademais, a chegada de estranxeiros freou o proceso de envellecemento da poboación, xa que entre eles predominan os adultos novos e as súas taxas de natalidade son superiores ás da poboación española. Este feito é importante desde o punto de vista de mantemento do sistema de pensións e seguridade social: coa chegada masiva de inmigrantes prodúcese unha diminución da porporción de poboación dependente, e un aumento do número de contribuíntes. En canto á integración social dos inmigrantes, a situación é moi diferente segundo os colectivos, pois algúns poden integrarse moito máis facilmente ca outros en función da súa lingua e a súa cultura.